

Inspectie Overheidsinformatie en
Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Werkprogramma 2023-2024

Toezicht op informatiehuishouding en digitalisering,
omgang met het erfgoed

*Toezicht op
Archiefwet
Erfgoedwet*

*Archeologie
Collecties
Cultuurogoderen
Monumenten
Overheidsinformatie*

*Archiveren van e-
mails, algoritmen,
kwaliteitssystemen
en COVID-19 hotspot*

*Onderwater erfgoed,
quickscan museale
beheerders, metaal-
detectoren, inter-
bestuurlijk toezicht*

2023

Over de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Een overheid die verantwoording kan afleggen. Erfgoed beschikbaar voor iedereen. Nu en in de toekomst. Dat is onze missie.

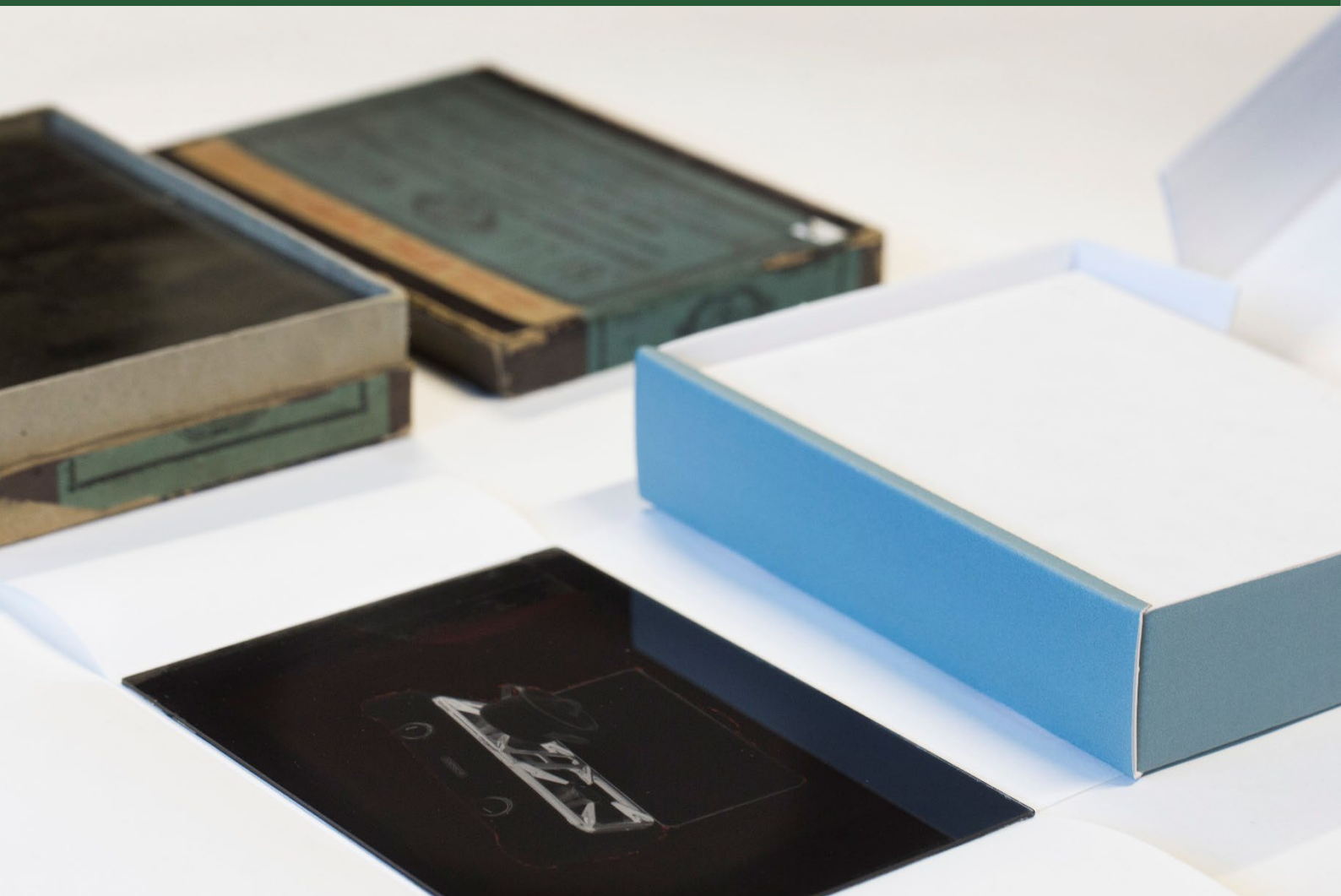
Wij zien toe op de toegankelijkheid van overheidsinformatie en op de zorgvuldige omgang met erfgoed. Wij kijken hoe de regels in de praktijk werken.

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	6
2. Toezicht en samenwerking	7
2.1. Organisatie	7
2.2. Werkwijze	7
2.3. Samenwerking	9
2.4. Burgervragen, incidenten en meldingen	10
3. Ontwikkelingen 2023-2024	11
3.1. Inleiding	11
3.2. Overheidsinformatie	11
3.3. Erfgoed	11
3.4. Trends	11
3.5. Versterken door datagedreven toezicht	12
3.6. Kwaliteitszorg	12
4. Toezicht op basis van de Archiefwet	13
4.1. Inleiding	13
4.2. Actualiteiten	13
4.3. Thema-inspecties	14
4.4. Andere toezichtsacties	16
4.5. Organisatiegerichte inspecties	16
5. Toezicht op basis van de Erfgoedwet	18
5.1. Inleiding	18
5.2. Actualiteiten	18
5.3. Archeologie	19
5.4. Collecties	20
5.5. Monumenten	21
6. Toezicht op basis van internationale verdragen en regelingen	23
6.1. Inleiding	23
6.2. Samenwerking	23
6.3. Herkomstinformatie	24
Bijlage	25
Wet- en regelgeving	25

Foto: Glasnegatieven voor en na conservering | Nederlands Fotomuseum Rotterdam.

Voorwoord

De informatiehuishouding van de Rijksoverheid ligt onder een vergrootglas. Het vertrouwen in de overheid is een belangrijke pijler van de democratie. Door verschillende incidenten, zoals de Kinderopvangtoeslagenaffaire, is dit vertrouwen onder druk komen te staan. Om het vertrouwen in de overheid te vergroten is er een stevig pakket aan maatregelen neergezet door het vorige kabinet; zo heeft het kabinet ook besloten om het toezicht op overheidsinformatie fors te versterken. De informatiehuishouding kampt niet alleen met achterstallig onderhoud maar moet tegelijk ook de digitalisering in goede banen leiden. De archivering van nieuwe media en technieken zoals algoritmen, vraagt om aandacht. De Inspectie ziet ook breder dat digitalisering grote risico's met zich meebrengt voor de kwaliteit van de archivering.

Erfgoed bevindt zich eveneens in het hart van wat ons tot Nederlandse samenleving maakt. Het goed toezien op de omgang met ons erfgoed, of het nu gaat om monumenten, de archeologische erfenis of de Rijkscollectie, is van vitaal belang. De evaluatie van de Erfgoedwet, de geplande invoering van de Omgevingswet en de sanctiemaatregelen Rusland en Belarus zijn van invloed op het toezicht.

Dit werkprogramma 2023-2024 geeft inzicht in de vraagstukken die op dit moment spelen binnen het toezichtsveld van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed. Met het toezicht wil de Inspectie een bijdrage leveren aan het verbeteren van de kwaliteit. De Inspectie gaat het toezicht intensiveren en zet datagedreven toezicht in om effectief te zijn. Daarnaast is er aandacht voor het archiveren van e-mails en algoritmen, kwaliteitssystemen en COVID-19 hotspot. Op het gebied van erfgoed richt het toezicht zich onder andere op erfgoed onderwater, quickscan van museale beheerders cybercriminaliteit en bezoeken van alle professionele organisaties voor monumentenbehoud.

Twee jaar vooruit kijken is lang in deze tijd; naast de bekende vraagstukken houden we de vinger aan de pols en blijven we risico's signaleren.

Olaf Andersen,

waarnemend directeur Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

1. Inleiding

1.1. Werkprogramma 2023-2024

Het toezicht van de Inspectie richt zich op de naleving van de Archiefwet en Erfgoedwet. Met onder andere gesprekken, analyses en rapporten reflecteert de Inspectie op deze naleving en formuleert hiervoor aanbevelingen. Ze volgt de opvolging van deze aanbevelingen en verscherpt het toezicht waar nodig. Dit heeft geresulteerd in het werkprogramma 2023-2024.

De digitale informatievoorziening groeit razendsnel en de Rijksoverheid probeert hier beter beheer voor te organiseren. Het belang van toezicht hierop is groot, het toezicht wordt dan ook geïntensiveerd. Met extra structurele middelen wordt de Inspectie versterkt.

De uitbreiding van de organisatie verloopt stapsgewijs. Hierbij gaat het niet alleen om uitbreiding van de capaciteit, maar ook om het uitbreiden van het toezichtinstrumentarium. Gezien de complexiteit van deze opgave en de huidige krappe arbeidsmarkt is het een grote opgave om deze uitbreiding succesvol vorm te geven. Dit kan tot een bijstelling van dit werkprogramma leiden.

1.2. Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft kort het werkveld en de werkwijze. De ontwikkelingen die de komende periode in onze ogen van belang zijn voor het toezichtveld, komen aan bod in *hoofdstuk 3*.

In *hoofdstuk 4, 5 en 6* staan de prioriteiten van achtereenvolgens het toezicht op basis van de Archiefwet, de Erfgoedwet en de internationale verdragen en regelingen.

In *de bijlage* staat het overzicht van de relevante wet- en regelgeving voor het toezicht door de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

2. Toezicht en samenwerking

2.1. Organisatie

De Inspectie houdt op nationaal niveau toezicht op het beheer van een belangrijk deel van het Nederlandse erfgoed en van de informatie van de Rijksoverheid. Bovendien draagt de Inspectie bij aan het toezicht op de internationale (illegale) in- en uitvoer van cultuuroederen.

Beheer, behoud en toegankelijkheid zijn de drie pijlers van het toezicht. Onze missie is dat erfgoed en overheidsinformatie beschikbaar zijn voor iedereen. Nu en in de toekomst.

2.2. Werkwijze

De Inspectie werkt selectief en risicogestuurd. Op basis van informatie uit de Monitor Overheidsinformatie en Erfgoed, vragen en meldingen, de resultaten van uitgevoerde inspecties, de inzichten van beleids- en uitvoerende diensten en het expertoordeel van de inspecteurs wordt een inschatting gemaakt van de belangrijkste risico's per toezichtveld, gebaseerd op wet- en regelgeving. Ontwikkelingen in de maatschappij, politiek, in de toezichtvelden en op het internationale speelveld zijn bepalend voor het selecteren van thema's voor het toezicht.

De Inspectie kent een tweejaarlijkse programmering, die wordt vastgelegd in het werkprogramma. Elk jaar brengt de Inspectie haar jaarverslag¹ uit en elke vier jaar de "Staat van"², waarin zij een overkoepelend beeld van de sector geeft. In 2023 wordt gestart met de voorbereiding van "De Staat van Overheidsinformatie en Erfgoed". In 2024 zal deze publicatie, die gaat over de periode 2019-2023, gereed zijn.

Rapporten

Op basis van inspecties worden thematische rapporten opgesteld om de geïnspecteerden, de bewindspersoon van OCW, de Tweede Kamer en het toezichtveld te informeren. Het kan daarnaast adviserend zijn en signalen af te geven over de beleidsdoelstellingen of de handhaafbaarheid van de wet- en regelgeving. Alle thematische rapporten worden gepubliceerd op de website van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed³.

Inspecties van individuele organisaties worden beschreven in een rapport dat samen met de reactie van de organisatie, gepubliceerd wordt op de website. Bij gebrekkige naleving wordt geïntervenieerd. De gekozen interventie is proportioneel en varieert van het geven van voorlichting, het uitvoeren van vervolgininspecties, overleg met de verantwoordelijke bestuurder tot het instellen van verscherpt toezicht⁴.

1 <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/jaarverslagen-en-werkprogrammas>

2 <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2020/05/14/publicatie-staat-van>

3 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties>

4 <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/toezichtkader-en-toetsingskaders>

De Archiefwet en de Erfgoedwet bieden de mogelijkheid tot onder meer de volgende bestuursrechtelijke maatregelen:

- Het geven van aanwijzingen om de wettelijke bepaling na te leven.
- Het toepassen van bestuursdwang (en last onder dwangsom).
- Het in bewaring nemen van cultuurgoederen.

Monitor Overheidsinformatie en Erfgoed

De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed wil een goed beeld hebben van de ontwikkelingen binnen haar toezichtveld. Een belangrijk instrument dat de Inspectie hiervoor inzet, is de monitor Overheidsinformatie en Erfgoed. De monitor is een vragenlijst, die iedere twee jaar wordt uitgezet.

Voor het toezicht op de Archiefwet gaat de monitor naar:

- Instellingen van de centrale overheid.

Voor het toezicht op de Erfgoedwet gaat de monitor naar:

- Museale beheerders van de rijkscollectie;
- Certificaathouders archeologie;
- Provinciale en gemeentelijke archeologische depots;
- Professionele organisaties voor monumentenbehoud;
- Gemeenten.

De Inspectie gebruikt de gegevens van de monitor voor het maken van risicoanalyses. Mede op basis van de risicoanalyses bepaalt de Inspectie haar werkprogramma en bij welke organisaties inspecties worden uitgevoerd. Daarnaast is de monitor ook bedoeld als instrument voor zelfevaluatie. Elke organisatie krijgt op basis van de antwoorden een kleurrapportage, waarin duidelijk is waar het goed gaat, en waar mogelijk ruimte is voor verbetering. In 2023 worden de vragenlijsten voorbereid voor verzending in 2024 naar alle organisaties in de toezichtvelden archeologie, monumenten, collecties en overheidsinformatie.

Opsporing

Bij de Inspectie werken enkele inspecteurs die zijn aangewezen als buitengewoon opsporingsambtenaar (boa)⁵. De aanwijzing van boa komt voort uit samenwerkingsafspraken tussen het Openbaar Ministerie de Inspectie en voor erfgoed gerelateerde overtredingen. Het is voor een succesvolle aanpak van dit soort overtredingen van belang dat de kennis en kunde die aanwezig is bij de Inspectie kan worden ingebracht in het opsporingsonderzoek.

De boa van de Inspectie beschikken op grond van de Erfgoedwet, de Sanctiewet 1977 en de Wet op de economische delicten over bevoegdheden in relatie tot de opsporing van strafbare feiten met betrekking tot:

- Illegale handel in cultuurgoederen (overtredingen Sanctieregelingen Irak 2004 II en Syrië 2012)
- Beschermd cultuurgoederen en verzamelingen (niet melden verplaatsing, buiten Nederland brengen etc.)
- Uitvoer van cultuurgoederen uit de EU zonder de vereiste uitvoervergunning
- Archeologie (overtreding opgravingsverbod, niet melden vondsten)
- Rijksmonumenten (beschadigen, vernielen of verwaarlozen rijksmonument).

De boa werken samen met de Politie, het Openbaar Ministerie en de Douane. Naast al bestaande samenwerking op het tegengaan van handel in illegaal in- en uitgevoerde of gestolen cultuurgoederen, is er ook steeds nauwere samenwerking

⁵ <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/organisatie>

op het gebied van overtredingen met betrekking tot (archeologische) rijksmonumenten, opgravingen en vondsten, diefstal van onderdelen van de rijkscollectie en advisering over andere vormen van kunst gerelateerde criminaliteit.

2.3. Samenwerking

De Inspectieraad

Samen met 10 collega rijksinspecties is de Inspectie lid van het samenwerkingsverband de Inspectieraad⁶. Deze stimuleert en faciliteert onderlinge samenwerking van de rijksinspecties en heeft een eigen Toezichtacademie, die een opleidingsprogramma ter bevordering van de professionalisering van het toezicht verzorgt.

Onafhankelijk toezicht

De Inspectie is onafhankelijk in de keuze om een bepaald onderzoek te verrichten, in haar werkwijze en ten aanzien van de bevindingen en oordelen die uit onderzoek voortvloeien. Dit is in 2016 vastgelegd in de Aanwijzingen van de minister-president inzake rijksinspecties.

Deze aanwijzingen waren de afgelopen jaren een goede stap in de borging van de onafhankelijkheid van rijksinspecties. In de toekomst acht de Inspectie, met de Inspectieraad, dat een wettelijke regeling voor de rijksinspecties⁷ dan wel een wettelijke regeling voor de Inspectie essentieel is.

Organisaties

Op het gebied van de toegankelijkheid van de overheidsinformatie in relatie tot privacy stemt de Inspectie haar werkprogramma af met de Autoriteit Persoonsgegevens. Ook met de Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer worden thema's afgestemd, en zo mogelijk gebruik gemaakt van beschikbare gegevens om de toezichtlast bij de onder toezicht staande organisaties te minimaliseren en het toezicht zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Met het Nationaal Archief worden vergelijkbare afspraken gemaakt.

Om kennis uit te wisselen werkt de Inspectie ook samen met vakorganisaties zoals BRAIN en KVAV, met het Provinciaal overleg Archiefinspecteurs (LOPAI), Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

In het kader van de handhaving van het opgravingsverbod op de Noordzee en Waddenzee⁸ is aansluiting bij het Kustwachtoverleg gewenst. Daarmee wordt de rol van de Inspectie binnen het toezicht op de Noordzee verstevigd.

Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding

Het Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding en de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed vervullen wettelijke taken op het terrein van

⁶ <https://www.rijksinspecties.nl/over-de-inspectieraad/over-de-rijksinspecties>

⁷ <https://www.rijksinspecties.nl/actueel/nieuws/2022/09/30/handreiking-governance>

⁸ <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2021/07/22/het-ministerie-van-ocw-werkt-samen-met-de-kustwacht-voor-het-beschermen-van-scheepswrakken>

overheidsinformatie. Om ervoor te zorgen dat de organisaties elkaar aanvullen en versterken, hebben we afspraken gemaakt over de samenwerking⁹. Deze afspraken gelden voor de periode 1 juli 2022 tot 1 juli 2026, zo nodig met tussentijdse aanpassingen met wederzijds goedvinden. De uitgangspunten en afspraken¹⁰ van de samenwerking zijn vastgelegd.

Convenant met CIO Rijk en Regeringscommissaris Informatiehuishouding

De Inspectie werkt ook aan het opstellen van een convenant met de CIO Rijk¹¹ en met de Regeringscommissaris Informatiehuishouding¹². Ook deze afspraken zullen gepubliceerd worden op de website van de Inspectie.

2.4. Burgervragen, incidenten en meldingen

Via de contactpagina van de Inspectie kunnen vragen worden gesteld door burgers, pers of anderen. De vragen worden beantwoord en afhankelijk van de strekking bekeken of hier toezichtsacties op volgen. Ook kan er een verzoek ingediend worden die valt onder de Wet open overheid die per 1 mei 2022 in werking is getreden.

Daarnaast kunnen instellingen die onder het toezicht vallen van de Inspectie, meldingen¹³ doen. Zo moeten incidenten met de rijkscollectie direct worden gemeld. Ook meldingen die relevant zijn in relatie tot het toezicht van een organisatie op het gebied voor overheidsinformatie of professionele organisaties voor monumentenbehoud kunnen worden ingediend.

Specifiek voor meldingen van certificerende instellingen¹⁴ en vermiste archeologische vondsten¹⁵ zijn aparte pagina's op de website waar melding gedaan kan worden.

9 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2022/07/07/samenwerking-adviescollege-openbaarheid-en-informatiehuishouding-en-de-inspectie>

10 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2022/07/07/samenwerking-adviescollege-openbaarheid-en-informatiehuishouding-en-de-inspectie>

11 <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-binnenlandse-zaken-en-koninkrijksrelaties/organisatie/organogram/dg-digitalisering-en-overheidsorganisatie>

12 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/12/17/benoeming-regeringscommissaris-informatiehuishouding>

13 <https://www.inspectie-oe.nl/contact>

14 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/melding-certificerende-instelling>

15 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/melding-vermiste-archeologische-vondst>

3. Ontwikkelingen 2023-2024

3.1. Inleiding

Veel ontwikkelingen in onze omgeving, zichtbaar door de Omgevingsanalyse 2022 en de Monitor Overheidsinformatie en Erfgoed 2021-2022, vereisen een nadere doordinking van de prioriteiten in het toezicht voor Overheidsinformatie én Erfgoed. Daarnaast zijn we op zoek naar manieren om ons toezicht nog effectiever te maken. Beide perspectieven laten zich goed verbinden met de versterking van de Inspectie in algemene zin, en worden hieronder kort geduid.

3.2. Overheidsinformatie

Het toezichtveld Overheidsinformatie maakt een stormachtige ontwikkeling door. Het vertrouwen in de overheid is een belangrijke pijler van de democratie. Door verschillende incidenten, zoals de Kinderopvangtoeslagenaffaire, is dit vertrouwen onder druk komen te staan. Om het vertrouwen in de overheid te vergroten is er een stevig pakket aan maatregelen neergezet door het vorige kabinet; zo heeft het kabinet ook besloten om het toezicht op overheidsinformatie fors te versterken. Dit zal leiden tot veel meer thematische inspecties en daarnaast zal de Inspectie ook organisatiegericht gaan inspecteren om per organisatie te kunnen oordelen of er vorderingen gemaakt worden in de verbetering van de informatiehuishouding.

3.3. Erfgoed

Het toezichtveld Erfgoed bevindt zich eveneens in het hart van wat ons tot Nederlandse samenleving maakt. Het goed toezien op de omgang met ons erfgoed, of het nu gaat om monumenten, de archeologische erfenis of de Rijkscollectie, is van vitaal belang. Daarom komt de versterking van de Inspectie ook ten goede aan dit toezichtveld. Dat bereiken we onder meer, zoals hierna meer uitgebreid aangegeven, door de ontwikkeling van een krachtige kenniseenheid, waarin instrumentontwikkeling, analyses op stelselniveau en juridische kennis aan de gehele Inspectie ten goede komen. Daarnaast versterken we onze kwaliteitscultuur door te investeren in kennisdeling tussen verschillende inspectieteams en ook voor het Erfgoedveld datagedreven tools te ontwikkelen.

3.4. Trends

Wat betreft ontwikkelingen in onze omgeving zijn allereerst algemene trends van belang. Onder meer digitalisering en versterking van de informatiepositie van de Inspectie vragen de aandacht. Op verschillende manieren krijgen we hiermee te maken, bijvoorbeeld wanneer het gaat om betere registratie van collecties, nieuwe digitale kunstvormen of zorgen over cybersecurity. En anderzijds door het toenemend gebruik van algoritmes en de enorm oplopende toename van de digitale informatie bij de geïnspecteerde organisaties. De Inspectie heeft oog voor deze ontwikkelingen en heeft deze vertaald naar haar werkprogramma voor de komende jaren, waarbij we vooral ook rekening houden met de maatschappelijke waarden.

3.5. Versterken door datagedreven toezicht

De Inspectie heeft de opdracht zich te versterken om haar taak als toezichthouder nog effectiever in te kunnen vullen. Toezicht dat meer gebruik maakt van data draagt bij aan deze versterking. Het team Kennis, Informatie en Analyse is in expertise en formatie uitgebreid om de gehele organisatie te faciliteren in haar werk. Meer gebruik maken van reeds beschikbare data uit de tweejaarlijkse Monitor en deze koppelen met andere externe databronnen helpt om het toezichtsproces nog risicogerichter in te kunnen zetten.

Rapportages en onderzoeksmethodieken worden gekoppeld aan de inzet van data waardoor er meer ruimte ontstaat om de capaciteit van de inspecteurs voor de analyse te gebruiken. Daarnaast wordt data ingezet bij het verslag van het toezicht, de ontwikkeling van een rapportagetool bij inspecties en een meer uitgebreide inzet van monitorinformatie.

3.6. Kwaliteitszorg

Met de teams wordt gekeken naar mogelijkheden om van elkaar te leren en elkaar te helpen als het gaat om onder meer toezichtvisie en -kaders. Door de "toezichthelikopter" een stukje hoger te laten vliegen verbinden we de meer algemene principes van toezicht vanuit de Archiefwet en de Erfgoedwet met de aanwezige specialismen in de verschillende teams. Om dit in goede banen te leiden investeert de Inspectie volop in de versterking van haar kwaliteitszorg.

4. Toezicht op basis van de Archiefwet

4.1. Inleiding

De Archiefwet stelt eisen aan de archivering. De Inspectie houdt hier toezicht op bij de volgende organisaties:

- Ministeries en hun onderdelen, hoge colleges van staat en het Kabinet van de Koning.
- Rechtsprekende instellingen.
- Zelfstandige bestuursorganen.
- Organen van publiekrechtelijke beroepsorganisaties.

De Inspectie geeft invulling aan haar toezicht door het uitvoeren van inspecties. In dit werkprogramma worden de onderzoeken en aanpak hiervan geschetst. Ook wordt hier aandacht besteed aan andere activiteiten zoals het behandelen van burgervragen en incidenten.

4.2. Actualiteiten

Naar aanleiding van het rapport over de kinderopvangtoeslag, "Ongekend Onrecht"¹⁶, is door het kabinet geconstateerd dat de informatiehuishouding van de Rijksoverheid niet op orde is. Om dit te verbeteren is het programma 'Open op Orde' gestart. Hiermee wordt de komende 4 jaar gewerkt aan het op orde krijgen van deze informatiehuishouding.

Deze huishouding kampt niet alleen met achterstallig onderhoud maar moet tegelijk ook de digitalisering in goede banen leiden. De archivering van nieuwe media en technieken zoals algoritmen, vraagt om aandacht.

Extra aandacht archivering digitale media

Door de noodklok in 2005 en 2021 te luiden met de inspectiepublicaties "Een Dementerende Overheid?"¹⁷ en "Een Dementerende Overheid 2.0?"¹⁸. De artikelen in de Volkskrant¹⁹ in 2022 over het wissen van chatberichten²⁰ door minister president Rutte, was aanleiding tot een inspectie naar de informatiehuishouding van het Ministerie van Algemene Zaken. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de archivering van nieuwe digitale media om extra aandacht vraagt.

Risico's

De digitalisering brengt ook breder risico's met zich mee voor de kwaliteit van de archivering. Dit risico groeit door het ontbreken van deskundig personeel. Een

¹⁶ https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/atoms/files/20201217_eindverslag_parlementaire_ondervragingscommissie_kinderopvangtoeslag.pdf

¹⁷ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2005/02/01/dementerende-overheid>

¹⁸ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2021/02/09/een-dementerende-overheid-2.0>

¹⁹ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/premier-rutte-wiste-jarenlang-iedere-dag-zijn-sms-jes~b47ba005/>

²⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/09/30/de-archivering-van-chatberichten-bij-het-ministerie-van-algemene-zaken>

knelpunt dat met het oog op de krappe arbeidsmarkt niet eenvoudig op te lossen is. Hiernaast is er bestuurlijk te weinig aandacht voor het belang van het inrichten van de archiveringsfunctie bij het ontstaan van overheidsinformatie.

Deze risico's samen vormen een reëel gevaar voor de transparantie van bestuur, het afleggen van verantwoording, de positie van de burger en een goede uitvoering van de taken van de overheid. Tegelijk neemt het vertrouwen in de overheid af en groeit de behoefte aan meer transparantie.

Sterker stelsel informatiehuishouding

Dit raakt direct aan de relatie tussen burger en overheid. Zo gezien zet een slechte informatiehuishouding deze relatie verder onder druk. Het kabinet heeft dit herkend en investeert ook in een sterker stelsel rond de informatiehuishouding. Zo is het Adviescollege voor Openbaarheid en Informatiehuishouding ingesteld en een Regeringscommissaris voor de informatiehuishouding aangesteld. De Inspectie deelt kennis en informatie met deze partijen om zo efficiënt aan een betere informatiehuishouding van de overheid te werken.

4.3. Thema-inspecties

Het archiveren van e-mails

E-mail is een belangrijk communicatiemiddel binnen de Rijksoverheid. De archivering hiervan wordt door veel organisaties als complex ervaren. Met het onderzoek wil de Inspectie de bestaande praktijk in kaart brengen, de belangrijkste knelpunten schetsen, mogelijke oplossingen tegen het licht houden en aanbevelingen voor verbetering formuleren.

Het "Meerjarenplan verbetering informatiehuishouding Rijk"²¹ schrijft voor dat alle rijksorganisaties in 2021 een nieuwe, aanvullende werkwijze voor e-mailarchivering invoeren. Rijksorganisaties werken nog aan een goede oplossing hiervoor. De Inspectie volgt de ontwikkelingen en waardeert de inspanningen om een werkwijze voor e-mailarchivering te formuleren. Tegelijkertijd ziet de Inspectie risico's voor de goede geordende en toegankelijke staat van e-mails.

In 2022 heeft de Inspectie een vooronderzoek uitgevoerd naar e-mailarchivering²². Met de Monitor Overheidsinformatie zijn aan rijksorganisaties extra vragen gesteld over de wijze waarop zij met e-mail omgaan. De resultaten van deze uitvraag zijn in 2022 op de website van de Inspectie gepubliceerd. De uitkomsten van de uitvraag en de ontwikkelingen binnen de overheid geven aanleiding om in 2023-2024 een thema-inspectie naar e-mailarchivering uit te voeren.

Algoritmes archiveren

Algoritmen spelen een steeds grotere rol bij de besluitvorming bij de Rijksoverheid. Uit het rapport Algoritmes Getoetst²³ van de Algemene Rekenkamer blijkt dat hier nog veel niet op orde is. De overheid hoort inzicht te kunnen geven in de manier waarop besluitvorming tot stand is gekomen, ook als die ondersteund wordt door algoritmes. Daarom moet informatie over gebruikte algoritmes worden opgenomen

21 <https://www.informatiehuishouding.nl/onderwerpen/meerjarenplan>

22 <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2022/12/19/e-mailarchivering-monitor-overheidsinformatie-2021-2022>

23 <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/nieuws/algoritmetoezicht-ap-van-start>

in het archief en worden beheerd conform de eisen van de Archiefwet. Het is niet aan de Inspectie om zelf een inhoudelijk oordeel te vellen over algoritmes, maar wel om door toezicht te bevorderen dat anderen dat kunnen. Dat draagt bij aan een transparante overheid.

Overheidsorganisaties moeten er over nadenken welke informatie wordt gearcheveerd. Bovendien zijn er bij complexere algoritmes nog veel vragen over wat er überhaupt mogelijk is. Er zijn ook praktische uitdagingen. Om verantwoording te kunnen afleggen over besluitvormingsprocessen aan individuele burgers of aan de maatschappij, is het belangrijk dat de gedachtevorming daarover op gang komt.

Daarom is de Inspectie van plan om een onderzoek uit te voeren naar de stand van zaken van het archiveren van algoritmes in relatie tot de archiefbescheiden en de reconstructie daarvan. De Inspectie zoekt hierbij de samenwerking met organisaties binnen het ministerie van Justitie en Veiligheid, de Autoriteit Persoonsgegevens²⁴ en de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur²⁵.

Kwaliteitssystemen

De Archiefregeling, artikel 16²⁶, stelt dat de zorgdrager een kwaliteitssysteem toepast dat het beheer van zijn archiefbescheiden toetst aan eisen, zodat het beheer zo nodig verbeterd kan worden. Uit een vooronderzoek naar kwaliteitssystemen dat de Inspectie heeft uitgevoerd in 2022 blijkt dat organisaties nog geen goed beeld hebben van wat een kwaliteitssysteem precies inhoudt en hoe een kwaliteitssysteem in de praktijk toe te passen. De Inspectie streeft er naar dat alle organisaties een kwaliteitssysteem gaan toepassen. Hiertoe start de Inspectie in 2023 met het bepalen en uitvoeren van een interventie.

COVID-19 hotspot

In 2019-2020 heeft de Inspectie een onderzoek uitgevoerd naar de archivering van overheidsinformatie over het neerstorten van de MH17 boven Oekraïne²⁷. Meerdere organisaties hadden dit thema binnen hun informatiehuishouding als hotspot aangemerkt.

Ook de COVID-19 hotspot zal de Inspectie onderzoeken. De Inspectie zal in ieder geval ingaan op de vraag of de aanbevelingen uit het MH17 onderzoek zijn opgevolgd bij het archiveren van de informatie over COVID-19.

Achterstanden in overbrenging

Ten slotte gaat de Inspectie kijken naar de verwerking van de achterstanden bij de overbrenging vanarchieven. Hierbij kijken we naar het functioneren van deze keten en de relatie met de inrichting van het stelsel voor de sturing op de informatiehuishouding van het Rijk.

24 <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/nieuws/algoritmetoezicht-ap-van-start>

25 <https://www.rdi.nl>

26 <https://wetten.overheid.nl> | Archiefregeling | Artikel 16

27 <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2020/12/07/rapport-archivering-mh17>

4.4. **Andere toezichtsacties**

Naast bovenstaande thema-inspecties gaat de Inspectie ook aan de slag met andere toezichtsacties.

Nieuwe Archiefwet

Er worden voorbereidingen getroffen voor de invoering van de nieuwe Archiefwet²⁸. Naast de uitvoering van de handhaafbaarheidstoets wordt gekeken hoe de invoering van de nieuwe elementen uit deze wet zoals de meldplicht en het toezicht op overgedragen archieven door de Inspectie kan worden opgepakt.

Themasessies informatiehuishouding

Voor alle onder toezicht gestelde organisaties worden er themasessies georganiseerd. De rode lijnen vanuit de monitor over de staat van de informatiehuishouding staan hierin centraal.

Opvolging onderzoeken

De aanbevelingen van een aantal eerder uitgevoerde onderzoeken worden opgevolgd. Dit betreft onder andere de aanbevelingen uit het onderzoek naar de archivering bij de Belastingdienst en de onderzoeken naar ketenarchivering.

Archiefwet BES

Sinds 10 oktober 2010 is op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES) de Archiefwet BES van kracht. In 2018 heeft de inspectie een eerste verkenning²⁹ uitgevoerd naar het beheer van overheidsinformatie. Daarna heeft de toenmalige minister van OCW³⁰ in 2019 gevraagd om een plan van aanpak, met prioriteiten op basis van het inspectierapport. Het opstellen van een uitvoeringsplan is echter vertraagd door de uitbraak van het coronavirus. De Inspectie blijft deze aanpak nauwgezet volgen.

4.5. **Organisatiegerichte inspecties**

Als reactie op de zorgen over de kwaliteit van de Informatiehuishouding van de Rijksoverheid heeft het Kabinet het programma 'Open op Orde'³¹ gestart. Doel hiervan is vertrouwen terugwinnen door transparante informatievoorziening. Dit vraagt om een versterking van de kwaliteit van de informatiehuishouding van de Rijksoverheid.

De Inspectie wil een beter beeld krijgen van hoe organisaties met hun informatiehuishouding omgaan. De uitbreiding van de capaciteit maakt het mogelijk om vaker organisaties te bezoeken. Hierbij wordt ook meer gebruik gemaakt van de diverse bronnen zoals de Monitor van de Inspectie, de nul- en één-meting van het programma 'Open op Orde' en jaarverslagen. Daarnaast is er de ambitie om meer datagedreven te gaan werken.

28 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/archieven/modernisering-archiefwet>

29 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2019/06/12/rapport-archiefwet-bes>

30 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2019/06/12/aanbieding-door-minister-slob-aan-de-tweede-kamer>

31 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/04/06/open-op-orde-generiek-actieplan-informatiehuishouding-rijksoverheid>

| | | | | | | |

De komende twee jaar gaat de Inspectie tachtig organisaties die betrokken zijn bij het programma 'Open op Orde' nader inspecteren. Hiervoor wordt een standaard werkwijze ontwikkeld.

In het verlengde van de risicoanalyse wordt bij deze inspecties in ieder geval expliciet stil gestaan bij de door inspectie gesignaleerde risico's rond de groeiende digitale informatieberg, het tekort aan deskundig personeel en eventuele onvolkomenheden in het bestuur.

5. Toezicht op basis van de Erfgoedwet

5.1. Inleiding

Op basis van de Erfgoedwet houdt de Inspectie toezicht op:

- het archeologiebestel in Nederland en de omgang met archeologische vondsten, monumenten en vindplaatsen;
- het beheer van de rijkscollectie en andere collecties gesubsidieerd door het ministerie van OCW; de nationaal beschermde cultuurgoederen ;
- het stelsel van de monumentenzorg in Nederland;
- de (illegale) in- en uitvoer van cultuurgoederen (zie hoofdstuk 6).

Het toezicht richt zich op de volgende particulieren, instellingen en overheden:

- *archeologie*
 - de provinciale archeologische depots;
 - de universiteiten, hogescholen en verenigingen;
 - metaaldetector-amateurs ;
 - bedrijven en gemeenten met een opgravingscertificaat en de certificerende instellingen.
- *collecties*
 - musea, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en andere instellingen die voorwerpen van de rijkscollectie beheren;
 - musea met een andere collectie, die voor het beheer daarvan gesubsidieerd worden door het ministerie van OCW ;
 - departementen en colleges van staat die rijkscollectie beheren;
 - eigenaren en beheerders van beschermde cultuurgoederen.
- *monumenten*
 - provincies voor wat betreft hun rol als toezichthouder monumentenzorg;
 - professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's).

Binnen het toezicht op de Erfgoedwet legt de Inspectie voor de komende programmaperiode een aantal accenten. Deze worden achtereenvolgens behandeld met betrekking tot de archeologie in *hoofdstuk 5.3*, de collecties in *hoofdstuk 5.4* en monumentenzorg in *hoofdstuk 5.5*. De (illegale) in- en uitvoer van cultuurgoederen komt aan bod in *hoofdstuk 6*.

5.2. Actualiteiten

Een aantal onderwerpen is potentieel van belang voor meerdere onderdelen van het Inspectietoezicht. Te denken valt aan de effecten van de nieuwe Omgevingswet en problemen rond cybersecurity bij museale beheerders. Deels is hieraan gerefereerd bij enkele onderdelen hierna; de Inspectie beziet daarnaast of en de wijze waarop er meer overstijgend aandacht aan deze thema's kan worden besteed.

Capaciteit gemeenten monitor 2023-2024 monumenten en archeologie

Ook zal de monitor 2023-2024 weer worden uitgezet onder alle partijen. Met daarin opgenomen de vragen aan gemeenten met aandacht voor de benodigde capaciteit

en deskundigheid op het gebied van monumenten en archeologie³². Dit laatste op verzoek van het ministerie van OCW die in de beleidsreactie op de "Beleidsdoorlichting erfgoed"³³ aandacht besteed aan het vraagstuk ten aanzien van capaciteit en deskundigheid op andere erfgoedterreinen.

Monitoren verbeteracties Interbestuurlijk toezicht erfgoed

Daarnaast zal de Inspectie op verzoek van de Staatssecretaris van Cultuur³⁴ de implementatie van de verbeteracties ten aanzien van Interbestuurlijk toezicht door provincies op monumenten en archeologie monitoren. Dit naar aanleiding van het eerder in 2021 uitgebracht inspectierapport "Een lappendeken, zicht op toezicht door provincies"³⁵. In IPO-verband hebben de provincies inmiddels een uniform toezichtskader opgesteld en kunnen zij met behulp van de data uit de monitor gemeenten³⁶ het toezicht op gemeenten nader in vullen.

5.3. Archeologie

Erfgoed onder Water

De internationale en politieke druk op het behoud van cultureel erfgoed onder water is groot. De wijziging Besluit Erfgoedwet archeologie³⁷ (BEa) waardoor sportduikers gebruik kunnen gaan maken van een ontheffingsregeling wordt naar verwachting in 2023 van kracht. Om het gewenste effect van de wijziging ('goedwillende amateurs binnen boord houden') te bereiken is het noodzakelijk dat:

- a. Primair: gehandhaafd wordt op het opgravingsverbod onder water voor wat betreft partijen zonder ontheffing;
- b. Secundair: gehandhaafd wordt op de voorwaarden waaronder sportduikers gebruik mogen maken van de ontheffingsregeling.

De Inspectie geeft invulling aan haar toezichts- en handhavingstaken en zoekt daarbij samenwerking met andere partijen. Gezocht wordt naar een formalisering van de samenwerking tussen OCW en de Kustwacht³⁸.

Metaaldetectie op beschermde archeologische monumenten

Metaaldetectie heeft de afgelopen jaren een grote vlucht genomen. Dit brengt risico's met zich mee voor het archeologisch erfgoed, met name voor beschermde archeologische monumenten.

De Inspectie onderzoekt de komende twee jaar welke archeologische monumenten het meest kwetsbaar zijn voor metaaldetectie en stimuleert waar nodig toezicht en handhaving bij gemeenten door het geven van voorlichting³⁹.

Meldplicht archeologische vondsten

Gewenst effect van de legalisatie van metaaldetectie was dat daarmee de meldplicht voor vondsten beter zou worden nageleefd. De Inspectie zou daarop toezien. Door de toegenomen versnippering van meldpunten (Archis, PAN, provincies, gemeenten, Archeo Hotspots) is tot nu toe onduidelijk of dit effect behaald is. De Inspectie

33 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/09/09/beleidsdoorlichting-erfgoed-eindrapport>

34 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/08/beleidsreactie-advies-archeologie-bij-de-tijd>

35 <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2021/03/11/een-lappendeken.-zicht-op-toezicht-door-provincies>

36 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/monitor-overheidsinformatie-en-erfgoed>

37 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037866/2016-07-01>

38 <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2021/07/22/het-ministerie-van-ocw-werkt-samen-met-de-kustwacht-voor-het-beschermen-van-scheepswrakken>

39 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/vondsten-zoeken-met-metaaldetector>

inventariseert en analyseert de vondstmeldingen bij de diverse meldpunten en rapporteert over haar bevindingen aan beleid, de RCE en andere betrokken partijen.

Selectie van vondsten in het opgravingsproces

Tijdens de evaluatie van de Erfgoedwet heeft de Inspectie ingebracht dat de tekst in de wet niet aansluit bij de archeologische beroepspraktijk waar bij iedere processtap selecties plaatsvinden. Er is meer inzicht nodig in het verloop van de selectieprocessen en de aard en omvang van de selecties. De Inspectie gebruikt de reality checks om een beeld te krijgen van het selectieproces in de veldwerfphase. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar de selectieprocessen in de uitwerkings- en evaluatiefase.

Omgevingswet en beschermde archeologische monumenten

Met de geplande invoering van de Omgevingswet in januari 2024 wordt de zorg (vergunningverlening) voor beschermde archeologische monumenten grotendeels naar de gemeenten overgeheveld. Dit heeft tot gevolg dat er een geheel nieuwe balans in het toezichtarrangement moet worden gevonden. De Inspectie brengt de nieuwe situatie in kaart.

5.4. Collecties

5.4.1. Rijkscollectie

In deze programmaperiode start de Inspectie met een meerjarig toezichtprogramma op het beheer van de rijkscollectie door de museale beheerders. Dit sluit aan op een recent uitgevoerd onderzoek naar het beheer door de niet-museale beheerders, de colleges van Staat en het voor een belangrijk deel gecentraliseerde beheer door de ministeries. Het rapport van dat onderzoek publiceert de Inspectie begin 2023.

Met deze inzet, die mogelijk een cyclisch karakter krijgt, wil de Inspectie meer continuïteit brengen in het toezicht op het beheer door individuele en categorieën beheerders. Daarnaast blijft de Inspectie zich -waar nodig- ook richten op specifieke onderwerpen waar zich risico's voordoen of die anderszins aandacht behoeven.

Toezicht museale beheerders

Risicogericht toezicht blijft het uitgangspunt voor de toezichtinzet op de circa 40 museale beheerders⁴⁰. Zo gaat de Inspectie per beheerder na of de aanbevelingen effectief zijn opgevolgd die de Inspectie heeft gedaan naar aanleiding van in de vorige programmaperiodes uitgevoerde thematische onderzoeken. Dit betreft onderzoeken naar de planmatige aanpak van de veiligheidszorg voor de collectie, naar het registreren van de rijkscollectie en naar de duurzame digitale toegankelijkheid van de rijkscollectie⁴¹.

Ook legt de Inspectie een accent bij de eventuele risico's die zich voordoen in het behoud van de collectie. Bijvoorbeeld bij ontoereikende bewaaromstandigheden, bij onvoldoende controles op de conditie van de collectie of bij achterstanden in de conservering van objecten. Of deze en eventuele andere risico's in het beheer zich voordoen blijkt onder andere uit de data die de museale beheerders hebben aangeleverd in de tweejaarlijkse monitor van de Inspectie. De resultaten van het toezicht geeft de Inspectie weer in individuele rapporten en in een overkoepelend rapport.

⁴⁰ <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/collecties/geinspecteerde-instellingen>

⁴¹ <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/collecties/publicaties>

Quickscan cybercriminaliteit

De Inspectie gaat een quickscan uitvoeren naar de maatregelen die museale beheerders hebben genomen tegen cybercriminaliteit. Hierin worden betrokken de softwareleveranciers waar een aantal beheerders data van de collectieregistratie en -documentatie heeft opgeslagen.

Met regelmaat duiken in de media berichten op van organisaties die door cybercriminaliteit worden getroffen. Dit heeft een grote impact op de gedupeerde organisaties, waarbij soms losgeld wordt betaald om weer te kunnen functioneren. Ook museale beheerders kan dit overkomen.

Het rapport van dit onderzoek moet een eerste inzicht geven of de museale beheerders en relevante softwareleveranciers zich voldoende bewust zijn van dit risico en of zij zich daartegen hebben gewapend.

5.4.2. Nationaal beschermde cultuurgoederen

Ook in deze programmaperiode voert de Inspectie ongeveer 70 controles uit op de geregistreerde verblijfplaats in Nederland van wettelijk beschermde cultuurgoederen en verzamelingen⁴². Die controles en de voorlichting die de Inspectie daarbij aan de eigenaren en beheerders geeft, moeten voorkomen dat Nederlandse erfgoed verloren gaat. Ook attendeert de inspectie eigenaren en beheerders erop als beschermde cultuurgoederen niet goed worden bewaard.

Daarnaast participeert de Inspectie in de uitwerking van het advies van de Commissie Collectie Nederland (Buma), zoals het onderzoek naar een nationaal vergunningensysteem voor de bescherming van nationaal cultuurgoed aan de landgrens⁴³.

De Inspectie is voorstander om voor de nationale vergunningen of certificaten zo effectief en efficiënt mogelijk gebruik te maken van het bestaande vergunningensysteem en samenwerking met de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU), waarbij wordt gestreefd naar een zo min mogelijke administratieve belasting voor aanvragers van nationale vergunningen of certificaten.

5.5. Monumenten

Professionele organisaties voor monumentenbehoud

In 2022 zijn er 29 professionele organisaties voor monumentenbehoud⁴⁴ waar de Inspectie toezicht op houdt. Deze professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM) zijn aangewezen door de bewindspersoon van OCW op basis van een advies van de Raad voor Cultuur⁴⁵. Deze organisaties genieten een aantal voordelen, zoals voorrang bij het aanvragen van instandhoudingssubsidie en lagere administratieve lasten. Van deze organisaties wordt verwacht dat hun monumentenbezit er goed bij staat en dat zij actief bijdragen aan het verbeteren van de monumentenzorg.⁴⁶

42 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/informatie-eigenaar>

43 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/register>

44 <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/subsidie-instandhouding-rijksmonumenten/professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud>

45 <https://www.raadvoorcultuur.nl/documenten/publicaties/2016/08/25/werkwijze-raad-voor-cultuur-inzake-advisering-pom>

46 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud>

Toezicht op de POM's

Het toezicht van de Inspectie ziet op toe dat deze organisaties na verloop van tijd nog steeds voldoen aan de criteria op grond waarvan zij zijn aangewezen, en of hun POM-status en de daaraan verbonden voordelen nog steeds terecht zijn. Op grond van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim) moet men beschikken over actueel beleid, waarin staat op welke wijze de kwaliteit van de werkzaamheden aan rijksmonumenten is geborgd. De Inspectie maakt bij de uitoefening van haar toezichttaak gebruik van een algemeen toezichtkader⁴⁷ en van het 'toetsingskader Professionele organisaties voor monumentenbehoud'⁴⁸.

Actueel beleids- of visiedocument

De Inspectie beziet hoe dit beleid wordt vorm gegeven, hoe dit terug te zien is in de praktijk en hoe de kwaliteit kan worden verbeterd. In dit kader bezoekt de Inspectie alle aangewezen organisaties. Doel is om met iedere POM een contactmoment te hebben, waarbij actualiteiten besproken worden en waarbij direct meegenomen wordt of de beleids- of visiedocumenten nog steeds actueel en volledig zijn conform de Sim⁴⁹. Ook is het voornemen om een steekproef te doen naar de toepassing van de in de beroepsgroep geldende normen voor werkzaamheden aan rijksmonumenten. De Inspectie komt in 2024 met een publicatie met haar bevindingen.

Handhaving en instandhoudingsplicht rijksmonumenten

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor toezicht en handhaving van regels voor de bescherming van rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten. In de Erfgoedwet is een instandhoudingsplicht voor rijksmonumenten opgenomen. Een eigenaar moet zorgen dat zijn of haar rijksmonument zodanig onderhouden wordt dat behoud gewaarborgd is. Met de instandhoudingsplicht kan een gemeente een eigenaar aanspreken die zijn rijksmonument niet onderhoudt. In het uiterste geval kunnen gemeenten handhavend optreden om het noodzakelijke onderhoud af te dwingen.

Voorlichting gemeenten over instandhoudingsplicht

Uit de monitor monumenten en archeologie 2021-2022⁵⁰ blijkt dat veel gemeenten niet op de hoogte zijn van de bestaande voorlichting op het gebied van handhaving zoals de RCE-brochure instandhoudingsplicht en de Inspectie handreiking gemeenten 'Monument en overtreding'⁵¹. Door middel van voorlichting over de instandhoudingsplicht zal dit meer onder de aandacht van de gemeenten worden gebracht.

Handhavingszaken en samenwerking Politie en Openbaar Ministerie

De Inspectie volgt of er strafrechtelijke handhavingszaken lopen bij gemeenten met betrekking tot rijksmonumenten. Gemeenten of andere belanghebbende worden daarom gevraagd om de Inspectie te informeren als er aangifte is gedaan. Met het Openbaar Ministerie en de Politie is er regulier overleg over de lopende zaken.

47 <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/toezichtkader-en-toetsingskaders>

48 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud>

49 <https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0032075&hoofdstuk=3&artikel=32&z=2022-01-12&g=2022-01-12>

50 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/monitor-overheidsinformatie-en-erfgoed>

51 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2022/03/31/monument-en-overtreding>

6. Toezicht op basis van internationale verdragen en regelingen

6.1. Inleiding

*'Since wars begin in the minds of men, it is in the minds of men that the defences of peace must be constructed.'*⁵² Dit is de eerste regel uit de Preambule van het Statuut van UNESCO, aangenomen in Londen op 16 november 1945. En na ruim 70 jaar nog steeds relevant. Sinds 24 februari 2022 is de wereld getuige van de oorlog in Oekraïne, met stelselmatige vernietiging, plundering en illegale uitvoer van cultureel erfgoed. Door internationale verdragen en regelgeving ter bescherming van cultureel erfgoed is het mogelijk om in actie te komen om dit tegen te gaan en om internationale samenwerking te bevorderen.

De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed heeft een taak bij de in- en uitvoer van cultuurgoederen en bij het toezicht op wettelijk beschermd erfgoed. Deze taken beperken zich niet tot Nederlandse cultuurgoederen. De Inspectie heeft ook een rol bij de bescherming van cultureel erfgoed uit de lidstaten van de Europese Unie, alsook bij de partijen van de UNESCO-verdragen 1954 en 1970 en bij de Sanctieregelingen voor Irak en Syrië, en recent ook voor Rusland en Belarus.

Een belangrijk onderdeel van de bescherming van nationaal en internationaal wettelijk beschermd erfgoed, is het beseft dat dit van wezenlijk belang is voor de geschiedenis en identiteit van een land.

6.2. Samenwerking

Het toenemende aantal conflicten in de wereld, geopolitieke spanningen, natuurlijke rampen en klimaatveranderingen, instabiel overheidsgezag en economische malaise vormen een risico voor het erfgoed van kwetsbare landen. In deze landen is er minder aandacht voor de bescherming van erfgoed, waardoor de kans op illegale opgravingen, illegale uitvoer en illegale handel in cultuurgoederen is verhoogd. Cultuurgoederen uit deze landen circuleren vaak al langer op de markt, waardoor het niet altijd duidelijk is in hoeverre sprake is van een onrechtmatige herkomst. De Inspectie zet zich in om hiertegen op te treden. Hiertoe heeft de Inspectie een nauwe samenwerking⁵³ met onder andere de Douane, de Politie en met internationale organisaties zoals World Customs Organization, Interpol, UNESCO en International Council of Museums.

Oekraïne

Omdat het erfgoed van Oekraïne onder druk staat als gevolg van de oorlog in dat land, verscherpt de Inspectie het toezicht en in samenwerking met de Douane de controle op de invoer van cultuurgoederen uit Oekraïne. Daarnaast heeft de

⁵² <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000033223>

⁵³ <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/samenwerking-op-het-gebied-van-beschermd-cultuurgoederen>

Europese Unie een aantal sanctiemaatregelen ingezet die vooral gesanctioneerde personen en instellingen raken⁵⁴.

Tot de maatregelen die kunnen worden ingezet, behoren het bevriezen van tegoeden, toezicht op het verbod op de uitvoer van cultuurgoederen en de meldplicht voor gesanctioneerden voor hun roerende en onroerende bezittingen. De Inspectie is onder andere lid van het samenwerkingsplatform sanctienaleving dat in 2022 voor dit doel is opgericht.

Vorbereidingen invoervergunning en een importeursverklaring

De deels in december 2020 al van kracht geworden Verordening (EU) 2019/880⁵⁵ inzake de invoer van cultuurgoederen in de EU schrijft voor dat uiterlijk medio 2025 een invoervergunning en een importeursverklaring zijn vereist voor de invoer van bepaalde cultuurgoederen. De uitvoering van deze maatregelen zal de komende periode veel voorbereiding en afstemming vragen van de partijen die zich hiermee bezig gaan houden, zoals de bevoegde autoriteiten in de Europese Unie (EU) lidstaten.

In verschillende EU werkgroepen wordt gewerkt aan een centraal elektronisch systeem waarin invoervergunningen en importeursverklaringen kunnen worden geregistreerd. In dit systeem kunnen aanvragers hun cultuurgoederen voor invoer in de EU aanmelden en kunnen bevoegde autoriteiten zoals de Inspectie en de Douane toestemming verlenen voor het binnenbrengen en de invoer van cultuurgoederen in de EU. Ook wordt verkend of de uitvoervergunningen (cf. Verordening 116/2009) voortaan digitaal kunnen worden afgegeven en niet meer op papier, zoals nu nog steeds wettelijk is verplicht.

Tegen gaan van illegale handel cultuurgoederen

In de samenwerking met de Douane wordt doorlopend gewerkt aan risicoanalyse om illegale in- en uitvoer van cultuurgoederen beter te detecteren. Binnen de EU zal een actieplan worden gelanceerd in de komende werkperiode om op een synergetische wijze illegale handel in cultuurgoederen te bestrijden; het plan zal voorzien in nauwe samenwerking tussen Douane, politie en professionals uit het erfgoedveld.

6.3. Herkomstinformatie

Herkomstinformatie of provenance⁵⁶ zal ook de komende jaren op de agenda staan. Om de bewustwording van het belang van herkomstinformatie te vergroten, zal de Inspectie in dialoog met de kunsthandel, kunstbeurzen en internetplatforms verder verkennen hoe op meer transparante wijze informatie kan worden gedeeld over de vroegere geschiedenis en juridische status van een cultuurvoorwerp. De Inspectie zal ten behoeve hiervan verschillende publicaties uitgeven.

54 <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2022/04/19/sanctiemaatregelen-tegen-rusland-en-belarus>

55 <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/cultuurgoederen/wet--en-regelgeving/verordening-eu-2019-880>

56 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/illegale-handel-in-cultuurgoederen>

Bijlage

Wet- en regelgeving

De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed ziet toe op de naleving van de volgende wet- en regelgeving⁵⁷:

- de Archiefwet, waar het gaat om behoud en beheer van (digitale) archiefbescheiden van de centrale overheid;
- de Erfgoedwet, dit betreft bepalingen op het gebied van:
 - behoud en beheer van de rijkscollectie, beschermde cultuuroederen in particulier en kerkelijk bezit;
 - voorkoming van illegale handel, in- en uitvoer van wettelijk beschermde cultuuroederen;
 - archeologische monumenten, opgravingen en vondsten;
 - het stelsel van monumentenzorg, waaronder rijksmonumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten en professionele organisaties voor monumentenbehoud;
- de Sanctieregeling Irak 2004 II en Sanctieregeling Syrië 2012;

In de Erfgoedwet die per 1 juli 2016 in werking is getreden, is de volgende wet- en regelgeving opgegaan:

- de Monumentenwet 1988;
- de Wet tot behoud van cultuurbezit;
- de Wet verzelfstandiging rijksmuseumse diensten en de daarop gebaseerde beheersovereenkomsten;
- de Regeling materieelbeheer museumse voorwerpen 2013;
- de Wet tot teruggave cultuuroederen afkomstig uit bezet gebied;
- de Uitvoeringswet UNESCO-verdrag 1970.

⁵⁷ <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/wet--en-regelgeving>

